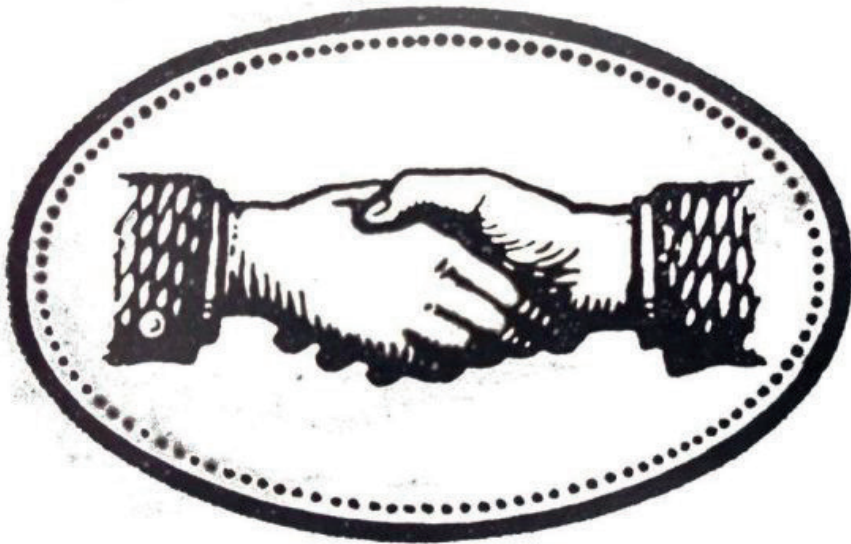

ANARCHOSYNDIKALISMUS V ČECHÁCH

Andrej Funk

Období neodvisle socialistických spolků

V 90. letech 19. století ještě v Čechách neexistovala žádná anarchosyndikalistická či revolučně syndikalistická organizace, ale řada dělníků (hlavně horníků v severních a severozápadních Čechách a textiláků ve východních a severovýchodních Čechách) se sdružovala do různých místních anarchistických skupin a spolků, které se označovaly jako spolky či kluby neodvislých socialistů či omladinářů. Koncem 90. let už existovala celá řada anarchistických spolků a skupin v Praze, Kladně a okolí ve středních Čechách, v hornických oblastech severozápadních Čech (Most, Lom, Záluží, Bílina, Lipětín, Duchcov, Trnovany, Hostomice, Libkovice, Chudeřín, Kopisty, Ústí n/Labem aj.), v textiláckých oblastech severovýchodních a východních Čech (Liberec, Jablonec n./Nisou, Hrádek, Růžodol, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Warnsdorf, Hořice, Dvůr Králové, Náchod, Chodovice, Mellersdorf, Grunwald, Rupersdorf, Tanvald, Stará Paka, Červený Kostelec, Laužov, Dolní Bousov aj.) a konečně i ve Vídni (zde žil velký počet českých dělníků). Tyto skupiny fungovaly většinou legálně jako spolky pro dělnickou osvětu a vzdělávání. Podle dobových policejních odhadů se v nich organizovalo celkem kolem 700 členů.

Vycházela tehdy také řada anarchistických časopisů. Bylo to např. několik na sebe postupně navazujících verzí listu Omladina (1891 - 1900 v Praze, pak ve Slaném, Kladně, Mostě, Mladé Boleslavi, Ústí n./L. a zase Praze). Dále to byly Nový Věk Svobody (V. Körber v Praze, 1892 - 94), Volný Duch (A. V. Háber, A. P. Kalina aj. v Praze, 1894 - 96), dělnicky orientovaný Pokrok (J. Belžán v Kolíně, 1895 - 96), Proletář (F. Adamec a L. Brunclík v Liberci, 1896 - 97 jako textilácký čtrnáctideník se satirickou přílohou měsíčníkem Karabáč), též Volné Listy (V. Körber a F. Novák v Praze, 1897 - 98) a Volnost (F. Novák v Ostravě, 1897). V roce 1896 navázal ve Vídni na tradici svých Volných Listů (1893 - 94) Jan Opletal novým časopisem Matice Dělnická, vydávaným až do roku 1899. V Matici Dělnické se Opletal zaměřoval hlavně na antiklerikalismus a ateismus, doplňovaný o bakuninské pojetí anarchokolektivismu. Od roku 1898 vydával Vilém Körber v Praze ve Vršovicích novou řadu časopisu Omladina a také list Předvoj.

První anarchistická hornická stávka (1896)

Ve dnech 29. 9. - 10. 10. 1896 proběhla v severozápadních Čechách první velká hornická stávka, kterou organizovali neodvisle socialističtí anarchisté. Vstoupilo do ní celkem 8 tisíc horníků z 57 dolů v okolí Mostu, Lomu, Duchcova a Chomutova pod vlivem agitace anarchistických spolků. Požadavky stávky se týkaly zvýšení mezd a zkrácení pracovní doby.

Jedním z aktivistů, který oficiálně předal vedení dolů požadavky stávkujících, byl anarchista Tomáš Kaše (1858 - 1910). Byl to horník, který se poprvé zúčastnil nějaké stávky již v roce 1877, v 80. letech byl členem tajného socialistického spolku, začátkem 90. let se stal aktivním a přesvědčeným anarchistou. Byl tedy jedním z mluvčích a organizátorů této stávky roku 1896, ale i pozdějších hornických anarchistických stávek v letech 1900 a 1906. V letech 1905 a 1906 - 10 byl redaktorem anarchistického odborářského časopisu *Hornické Listy*. Krátce před svojí smrtí ohluchl.

Někteří horníci přešli v průběhu stávky i k ostřejším formám boje - k rozbíjení oken důlních kanceláří, přezávání telefonního vedení, poškozování strojů. Několik důlních úředníků bylo napadeno a ztlučeno, tvrdě se zacházelo i se stávkokazy. Okresní policejní hejtman proto z obav před dalších eskalací přímých akcí povolal silné četnické oddíly za asistence 2 500 vojáků, stávka byla prohlášena za vzpouru a postavena mimo zákon. Policie a armáda rozehnala stávkující okupující okolí dolů a akce byla zlomena. 348 horníků (hlavně anarchistů) přišlo o zaměstnání, 77 jich bylo různě úředně trestáno (hlavně vypovězením z oblasti a zákazem pobytu). Celá stávka byla tvrdě napadána v oficiálním tisku i kritizována sociálními demokraty. Mezi horníky se však popularita anarchistické propagandy naopak rozšiřovala.

Hledání nových cest organizační práce

V té době se mezi českými anarchisty začínal postupně prosazovat Karel Vohryzek (1876 - 1933), osobnost brzy pro hnutí významná, ale zároveň i trochu rozporuplná. Pocházel z židovské měšťanské rodiny z Lysé a vyučil se cukrářem. Byl schopným samoukem, ovládal němčinu, francouzštinu i holandštinu. V 90. letech se začal zajímat o anarchismus. V roce 1896 začal ve spolcích neodvislých socialistů v Praze na Žižkově svou proslulou řečnickou dráhu zdatného agitátora. Jistý čas se angažoval v redakci *Körberem* vydávaného časopisu *Volné Listy*. Zajímal se dost o dílo Maxe Stirnera a přeložil do češtiny několik kapitol jeho práce *Jedinec a co mu náleží*. S redakcí *Volných Listů* se brzy rozešel a přestěhoval se na čas do Liberce, kde spolupracoval s listem *Proletář* a neúspěšně se pokoušel založit vlastní časopis. Roku 1898 se vrátil do Prahy, kde přispíval do *Körberovi Omladiny*. Kritizoval nedostatek aktivních agitátorů v hnutí, čímž získal brzy možnost cestovat za peníze spolků po hornickém severu, kde propagoval s velkým ohlasem anarchistické myšlenky na sérii přednášek a schůzí. V roce 1899 vydal jednu svoji přednášku jako samostanou brožuru *Abeceda anarchismu*.

V roce 1899 se mezi českými anarchisty rozhořely diskuse o nových anarchokomunistických teoriích, propagovaných ve světě hlavně P. A. Kropotkinem. Neodvisle socialistické spolky totiž měly dosud svou teoretickou a programovou orientaci poměrně nevyjasněnou. Šlo spíše o živelnou radikalistickou a antiautoritářskou opozici reformi-

stickému oportunistu a centralismu sociální demokracie. V časopisech a projevech českých anarchistů se zcela nesourodě (přímo eklekticky) míchaly myšlenky krajního individualismu Maxe Stirnera a Nietzscheho s uměleckou dekadencí secesního konce století, stejně jako vyspělejší anarchokolektivistické idee v duchu M. A. Bakunina. Občas se objevoval ještě vliv propagandy činem dle J. Mosta. Nyní tedy do Čech začal pronikat vyzrálější kropotkinovský anarchokomunismus. Objevila se i snaha zlepšit organizační podobu hnutí, rozdrobeného do řady různých vzájemně nekoordinovaných spolků.

Proběhla proto série konferencí neodvislých socialistů, které měly za úkol tyto diskuse a následné spory ujasnit a vyřešit. V lednu 1899 na konferenci v Duchcově (20 delegátů) přednášel V. Körber o Kropotkinovi, padl zde též požadavek na založení podpůrné pokladny (v Praze) na financování družstevních anarchistických kooperací. Samotný Vilém Körber (1845 - 1899) v té době rozvinul své nové anarchokomunistické názory v brožurách O vývinu lidstva a cílech anarchistického komunismu a Anarchismus a komunistická kolonie (tento veterán socialistického a anarchistického hnutí byl původně členem sociální demokracie a redaktorem řady jejích tiskovin, ale pro své revoluční a antiautoritářské názory z ní byl vyloučen, takže se stal průkopníkem anarchistického hnutí, původně byl inspirován spíše proudhonovským mutualismem a individualismem, viz. jeho brožura Ethický anarchism, ale posléze dospěl k anarchokomunismu).

V únoru na konferenci v Mostě pokračovaly diskuse o možnostech lepších organizačních forem hnutí (jako vhodný příklad byly uvedeny např. revolučně syndikalistické odbory se silným vlivem anarchistů ve Francii - Federace Burz Práce a Všeobecná Konfederace Práce - CGT) a Körberově návrhu na zřízení podpůrné kooperativní pokladny. Ještě v únoru se na další konferenci v Břežánkách sešlo hned 73 delegátů. O výhodnosti anarchistických družstevních kooperativ se zde široce rozhovořil Karel Vohryzek. Ten své nové anarchodružstevní názory dále rozvíjel v brožurách O nové kooperaci v roce 1900 a Hospodářské obrození lidstva výrobními družstvy zemědělců v roce 1903. V květnu se k organizačním a strategickým diskusím přidaly i textilácké spolky na své konferenci v Jablonci.

Dělnická záložna na podporu kooperativů byla nakonec v Praze dle Körberových a Vohryzkových návrhů vytvořena. Fungovala až do roku 1904 a podporovala některé ekonomické projekty českých anarchistů - např. družstevní pekárnu v Libkovicích, družstevní tiskárnu v Praze či pokus o zahradnické (zelinářské) družstvo v Hostomíci u Bíliny. Nakonec byla ale pro nedostatek financí rozpuštěna.

V polovině roku 1899 se na aktivity českých anarchistů zaměřila policie s výraznější pozorností (po konferenci policejních ředitelů v Itálii a atentátech na italského krále a

rakouskou císařovnu). Zvýšil se tlak cenzury a konfiskací tiskovin, z Vídně byla vypořezána redakce Maticе Dělnické (přesunula se do Plzně). Dne 16. 7. 1899 byla v Bruchu v severních Čechách anarchistická konference (130 delegátů), která měla dohodnout složení a mandát české delegace na mezinárodní a anarchistický a syndikalistický kongres v Paříži (konal se v roce 1900). Konference byla ale hned napadena a rozpuštěna policií. Někteří účastníci byli vyslýcháni u okresního soudu v Duchcově. Anarchisté podali oficiální stížnost (skrze některé spolky neodvislých socialistů) na úředníka, který nechal konferenci rozpustit, za překročení svých pravomocí. To ale úřady rozlítlo - bylo zatčeno 15 anarchistů, zkonfiskovalo se vydání Vohryzkovy brožury Abeceda anarchismu a některých čísel časopisů Omladina a Předvoj. Brzy bylo 5 anarchistů zase propuštěno, ale zbývajících 10 aktivistů zůstalo ve vazbě v Mostě celkem 10 týdnů, než byli postaveni před soud.

Souzení byli za „pokus o mezinárodní anarchistické spiknutí“ a pobuřování v tiskovinách Vilém Körber, Karel Vohryzek, Bedřich Kalina, Š. Baxa, J. Svoboda, B. Fišer, F. Malý, F. Pecher, F. Musil a J. Ciprian. Vohryzek ve své 45 minutové vášnivé řeči u soudu hájil a vysvětloval skutečné zásady anarchismu a odmítal teorii mezinárodního spiknutí. Byl odsouzen na 5 měsíců vězení. F. Pecher byl odsouzen na 3 týdny a F. Musil k pokutě 5 zl. Ostatní byly osvobozeni, ale na protiprávní nátlak státního návladního ještě strávili několik dní ve vězení. Propuštěni byli až 30. 11. 1899.

Zdravotní stav Viléma Körbera se však ve vězení prudce zhoršil. Trpěl tuberkulózou, již věznění v letech 1895 a 1896 mu značně přitížilo. V noci na 11. 12. 1899 zemřel. Na pohřbu tohoto veterána socialistického a anarchistického dělnického hnutí v Čechách se v Praze na Olšanech sešlo asi 5 tisíc dělníků, anarchistů a socialistů všech možných proudů a orientací.

Další úder nastal již 12. 11. 1899, kdy bylo úředně rozpuštěno a zakázáno celkem 35 spolků neodvislých socialistů v severních Čechách, v Praze i ve Vídni. Pod pokračujícím tlakem konfiskací bylo koncem ledna 1900 v Plzni ukončeno vydávání Maticе Dělnické. Přestal vycházet i Předvoj, vážné problémy postihly též Omladinu. Redakci se pokoušel vést nejprve Čeněk Körber (syn Viléma Körbera, jenž svému otci pomáhal s vydáváním tiskovin už dříve), a pak Karel Vohryzek, ale nepodařilo se jim z finančních důvodů vydávání udržet, a tak Omladina ještě před koncem roku 1900 zanikla.

Ona vlna represí a úřední šikany vedla se zánikem většiny spolků neodvislých socialistů a většiny jejich časopisů k zániku hnutí neodvislých socialistů v Čechách v tom pravém slova smyslu. V dalších letech se vyvíjel český anarchismus už jinými a novými cestami. Po určitém útlumu a tápání došlo k obnově sil v letech 1903 a 1904 již pod záštitou anarchistických a anarchosyndikalistických federací.

Postupný vznik hornických syndikátů

V lednu 1900 se v Čechách a celém Rakousku konala generální stávka horníků. Organizovali ji sociální demokraté, ale anarchisté se jí v severozápadních Čechách aktivně zúčastnili. S. K. Neumann dokonce vystoupil na demonstraci (táboru lidu) na podporu hornických požadavků v Praze na Letné. Stávka byla částečně úspěšná a i přes značný odpor soc. demokratů zase trochu rozšířila vliv anarchistů mezi horníky.

V září 1900 se anarchisté na své hornické konferenci v Duchcově dohodli na ustavení vlastní odborové organizace po vzoru francouzských revolučně syndikalistických Burz práce a CGT. Jako tiskový orgán připravovaných odborů byl založen časopis Horník. Ten vycházel v severozápadních Čechách v redakci Františka Haišmana, Václava Draxla, Aloise Šefla, F. Cifreina a F. Nováka. V letech 1900 - 1902 vydával anarchistický časopis Duch Českého Severu na podporu horníků i Hynek Holub (vyučený krejčí, průkopník a zakladatel anarchistických spolků, nějaký čas vedl redakci Omladiny v Mostě a Mladé Boleslavi). V roce 1901 byl na návrh odpovědného redaktora F. Haišmana přejmenován Horník na Hornické Listy.

Haišman se snažil prostřednictvím Horníka a Hornických Listů prosazovat v hnutí myšlenku politicky neutrálního revolučního syndikalismu, tedy model odborů sice samosprávných a antiautoritářských, opírajících se o taktiku přímé akce a svou revoluční činností bojujících proti kapitalismu, ale které by otevřeně nevystupovaly jako anarchistické a byly by otevřeny i dělníkům s jinými socialistickými názory či naopak zcela apolitické. Tyto odbory by musely být přirozeně zcela nezávislé na politických stranách.

Naopak Hynek Holub se v Duchu Českého Severu snažil propagovat model odborů anarchosyndikalistických, tedy otevřeně programově anarchistických. Propagoval též aktivně myšlenky kropotkinovského anarchokomunismu. Mezi severočeskými horníky nacházely v té době ohlas obě názorové a taktické pozice.

V roce 1902 byl Haišman na nějaký čas zatčen a redakci Hornických Listů nouzově a trochu paradoxně převzal právě Hynek Holub. Nedařilo se mu ovšem udržet finančně v chodu oba časopisy najednou, a tak brzy zanikly nejprve Hornické Listy, a potom i Duch Českého Severu.

V únoru 1901 proběhl v Praze tajně organizovaný tzv. 1. anarchistický kongres (asi 20 - 30 delegátů), na němž se diskutovalo o organizačních formách a o koordinaci tiskovin. Na sérii dalších pracovních konferencích se dál diskutovalo o podobě připravovaných revolučních a antiautoritářských odborů. V únoru 1901 to byla konference anarchistic-

kých horníků v Mostě (114 delegátů), v květnu další v Liticích u Plzně, v prosinci opět hornická v Duchcově a textilácká v Liberci. Zvláště v Duchcově byla velmi bouřlivá atmosféra díky sporu mezi koncepcemi politicky neutrálního revolučního syndikalismu a otevřeně anarchistického syndikalismu. V roce 1902 bylo založeno několik prvních malých hornických odborových skupin anarchistů, většinou tzv. politicky neutrálních.

Do diskusí se v té době zapojil i S. K. Neumann (1875 - 1947, básník, nejprve individualista, posléze anarchokomunista, od roku 1896 vydával kvalitní anarchistický časopis *Nový Kult*) se svojí myšlenkou tzv. volných agitačních skupin zaměřených na šíření osvěty a teorie anarchismu. Těmto skupinám mělo jít hlavně o pěstování silných a uvědomělých, kulturně vzdělaných jedinců, kteří budou hájit čisté ideály anarchismu proti státu a měšťácké společnosti. Vůči odborům pak mělo toto názorové křídlo (hlavně z okruhu časopisu *Nový Kult*) zpočátku spíše značnou nedůvěru.

Karel Vohryzek pak v té době podněcoval v hnutí křídlo zaměřené na výrobní družstevní kooperativismus. Vůči sporům mezi individualisty a komunisty se Vohryzek vyjadřoval značně svérázně - jak Stirnerův „svazek egoistů“, tak Kropotkinovo „zájmové sdružení“ byly pro něho podobné pojmy, vyjádřené sice jinými slovy, ale myšleny v podobných důsledcích. A proto s podobným štěpením hnutí na individualisty a komunisty nesouhlasil. Stirnerovu pozici v tomto směru ale přecejel zkrleslil a nadsadil.

V únoru 1903 se většina delegátů hornické anarchistické konference v Mostě přiklonila k představě politicky neutrálních odborů. V dubnu se konal v Praze tzv. 2. anarchistický kongres (73 delegátů). S. K. Neumann zde hájil svoji linii volných agitačních skupin, K. Vohryzek již rázně prosazoval revolučně syndikalistické pozice. Nakonec bylo kompromisně dohodnuto, že jednotlivé anarchistické spolky mohou postupovat různými cestami dle svého zájmu a potřeb.

Severočeská hornická federace (1903)

V září 1903 pak byla hornická anarchistická konference, na níž byla založena Severočeská hornická federace (SHF), která svou organizační strukturu a metody činnosti odvozovala od revolučního syndikalismu. Většinu členů (i přes snahu o politickou neutralitu) tvořili aktivní anarchisté. V roce 1903 obnovili Karel Vohryzek a Bedřich Kalina vydávání časopisu *Omladina*, který propagoval myšlenky a praxi revolučního syndikalismu a anarchismu. V dubnu 1904 byla konference Severočeské hornické federace (SHF) zastupující už 823 členů z asi 20 odborových skupin z okolí Mostu, Duchcova a Ústí n./Labem. *Omladina* se brzy stala tiskovým orgánem SHF, v redakci pracovali vedle K. Vohryzka a B. Kaliny i Tomáš Kaše, František Dlouhý, Václav Draxl, F. Cifrein, F. Podolka a J. Pisařovič.

Vohryzek měl v té době za sebou první problémy s policií díky podezření z účasti na prodeji klenotů ukradených ve švýcarském Curychu. V roce 1903 byl zatčen, ale brzy pro nedostatek důkazů zase propuštěn. Tehdy získával peníze na ilegální podporu anarchistického hnutí i účasti na organizování kontrabandů pašujících cukerin přes česko - německé hranice.

V červenci 1904 došlo k protestům proti snaze kapitalistů a úřadů změnit služební řád horníků, což by vedlo jen ke zhoršení jejich těžkých pracovních podmínek. Anarchisté se snažili vyprovokovat radikální přímé akce, ale po demonstraci (táboře lidu) v Lomu a dvoudenním pokusu o stávkou, které organizovala SHF, jich bylo 20 zatčeno (např. Bedřich Kalina).

Protože byl Karel Vohryzek v červenci 1904 úřady vypovězen jako „nežádoucí osoba“ z Prahy, vycházela Omladina až do roku 1906 jako týdeník (v nákladu 1 - 2 000 kusů) v Nových Verneřicích, a potom v Lomu (oboje v severních Čechách). V roce 1905 nějaký čas vycházela jako čtrnáctidenník i její německá verze Der Generalstreik. Jako samostatná agitační příloha na rozdávání (tzv. krejcarák) byl vydáván Chudas v nákladu až několika tisíc kusů na číslo. Vohryzek též nechal vytisknout a rozšířit 40 000 kusů letáku Všeobecná stávka, přeložil také do češtiny a zajistil i tříkrát vydání brožury Všeobecná stávka od Sigfrieda Nachta (policie ji opakovaně konfiskovala). V roce 1906 sám pak napsal podobnou brožuru Všeobecná stávka politická.

Česká federace všech odborů

V listopadu 1904 byla založena další proanarchistická revolučně syndikalistická odborová organizace - Česká federace všech odborů (ČFVO). Její politickou linii značně ovlivňoval K. Vohryzek. Prvním starostou byl zvolen F. Podolka. Měla skoro 1 000 členů, hlavně mezi textiláky v severovýchodních Čechách, částečně i mezi horníky ze severních Čech (někteří z nich byli zároveň v původní SHF). V březnu 1905 se podařilo přesvědčit hornickou SHF, aby se konfederativně sloučila s ČFVO. Brzy tak měla ČFVO celkem 1 245 členů. Tiskovým orgánem celé federace se stala logicky Omladina (společně s Chudasem).

Odborové skupiny ČFVO fungovaly např. v Praze, Kladně, Motyčíně (střední Čechy), Českých Budějovicích (jižní Čechy), Plzni, Chomutově (západní Čechy), České Třebové, Hořicích, Warnsdorfu, Grunwaldu, Příkré n./Orlicí, Machendorfu, Nové Pace, Ústí n./Orlicí, Turnově, Náchodě, Chrastavě, Sobotce, Bytouchově, Kuchelně, Košťálově, Červeném Kostelci, Radostíně, Liberci, Dvoře Královém, Mladé Boleslavi, Hrádku, Růžodole, Jablonci n./Nisou (východní a severovýchodní Čechy), Duchcově, Mostě, Ústí n./Labem, Lomu, Nových Verneřicích, Hrobech, Teplicích, Libkovicích, Falknově,

Souši, Lipětíně, Lounech, Kopistech, Záluží, Horním Litvínově, Bruchu a jinde (severní a severozápadní Čechy). Tyto skupiny zastupovaly hlavně horníky a textiláky, v menší míře ale i zedníky, drobné řemeslníky (krejčí, ševce apod.), tovární dělníky aj.

V té době (od Vánoc 1904) už existovala další anarchistická organizace - Česká anarchistická federace (ČAF) s časopisem Práce, která se zaměřovala hlavně na propagandistickou a vzdělávací práci na bázi klasického otevřeného anarchismu a anarchokomunismu. Měla přes 250 členů, mnozí byli zároveň v ČFVO. Se vznikem SHF a rozvojem revolučního syndikalismu mezi severočeskými anarchisty si totiž začal proud tzv. volných agitačních skupin (anarchisté inspirováni Neumannovým časopisem Nový Kult) uvědomovat sílu a výhodnost určitého organizačního propojení a koordinace činnosti, a tak došlo ke sjednocování těchto skupin do vlastní federace - ČAF.

Ještě v roce 1905 se část horníků, reprezentovaná v Omladině Tomášem Kašem, Františkem Dlouhým a Václavem Draxlem, dostala do sporů s linií prosazovanou Karlem Vohryzkem, Bedřichem Kalinou a Ladislavem Knotkem, odštěpila se od ČFVO a obnovila samostatnou existenci Severočeské hornické federace (SHF). Počet členů SHF byl ale nyní menší než původně, protože řada horníků v ČFVO zůstala. T. Kaše a F. Dlouhý se pokusili v rámci SHF obnovit vydávání časopisu Hornické Listy, ale vyšlo jen několik čísel. Důvodem tohoto odštěpení byly hlavně spory koncepční, ale pominout nelze ani některé osobní konflikty.

Politický spolek anarchistů Vilém Körber v Čechách

Od roku 1904 fungoval nepočetný ale aktivní Politický spolek anarchistů Vilém Körber v Čechách, pořádající přednášky v mnoha městech a pravidelné schůze v Praze na Vinohradech. Členy a hlavními aktivisty spolku byli např. Čeněk Körber, František Hajšman, František Dlouhý, Alois Věkoslav Háber (jenž se právě vrátil z Paříže, v minulosti vydával Volný Duch), František Kočovský, Josef Roubíček, Arnošt Pihert, Josef Dohnal, František Budinský aj. Od ledna 1905 vydával tento spolek časopis měsíčník Bezládí. Většina členů Politického spolku... do ČAF nevstoupila, brzy se naopak na stránkách Bezládí objevila řada článků kritizujících strategii práce ČAF.

Redakce Bezládí se postupně střídaly v Nových Verneřicích, Hrobech, Praze na Vinohradech a posléze v Praze v Nuslích. Až do dubna 1907 vyšlo celkem 18 čísel, potom list zanikl z finančních důvodů. Politický spolek anarchistů... měl velice dobré kontakty na české emigranty v USA, kde ho podporoval známý časopis Volné Listy z New Yorku (1891 - 1914). Členskou základnou a obsahem své agitace se spolek orientoval téměř

výhradně na horníky a dělníky, nikdy se nestal součástí ani ČAF, ani ČFVO, ale prostřednictvím některých členů (např. F. Dlouhý) udržoval kontakty s SHF.

Ve svých statích napadalo Bezládí linii ČAF, hlavně často intelektuální a uměleckou podobu listu Práce. Šlo o známé útoky na básníky a literáty Fráňu Šrámka, R. Těsnohlídka a jiné z pozice „proletářských militantů“ pod heslem, že tito intelektuálové „nerozumí potřebám a problémům pracující třídy“ a heslem, že „anarchismus je hnutím pouze bojujícím za osvobození pracujících“. V tomto směru je ale zajímavé, že řadu článků do Bezládí napsal i Jiří Mahen, básník - intelektuál a člen ČAF. Známý byl i spor mezi S. K. Neumannem a A. V. Háberem na stránkách Nového Kultu a Bezládí a hlavně spory Čeňka Körbera a A. V. Hábera s Karlem Vohryzkem na stránkách Bezládí a Omladiny.

Jinak Bezládí propagovalo zakládání volných dělnických skupin a spolků (po vzoru starých skupin neodvislých socialistů), které by se hlásily k otevřenému revolučnímu anarchismu. Jeho pojetí anarchismu bylo velice bojovné a militantní, šlo o klasický antikapitalistický anarchosocialismus založený na třídním boji. Určitý vliv měla mezi dělníky a horníky v okolí Plzně, menší už v severních Čechách a Praze. Vedle vydávání časopisu bylo hlavní formou činnosti Politického spolku anarchistů... pořádání propagandistických a vzdělávacích přednášek a diskusních besed. Se zánikem Bezládí působení spolku v průběhu roku 1907 postupně skončilo. A. V. Háber se pokusil ještě vydávat v roce 1907 v Trnovanech u Teplic anarchistický měsíčník Tribuna, ale vyšla jen 2 čísla. V lednu 1908 pak zemřel.

V roce 1905 byli všichni socialisté a anarchisté v Rakousku - Uhersku nadšeni sociální revolucí v Rusku. I časopisy Omladina, Práce a Bezládí přinášely neustále pravidelné a podrobné zprávy o aktuálních událostech v této zemi, informovali hlavně o anarchistických demonstracích a stávkách, o srážkách s policií, o anarchistických a eserských atentátech a expropriacích i o popravách a mučení zatčených revolucionářů carskou policií.

Anarchosyndikalistická práce (1905 - 1906)

Sociální demokracie se pokusila využít této situace ke svému boji za všeobecné hlasovací právo do parlamentu a zorganizovala v Rakousku - Uhersku na 28. 11. generální stávku. Anarchisté a revoluční syndikalisté ovšem protestovali proti zneužívání generální stávky (jako bojového prostředku pro zahájení sociální revoluce) k těmto nízkým a reformistickým politickým účelům. Již 24. 9. uspořádali anarchisté demonstraci v severočeském Lomu za účasti asi 2 tisíc horníků, 19. 11. pak byla další anarchistická demonstrace v Mostě (asi 400 horníků).

5. 11. 1905 se konal v Bruchu 1. výroční kongres ČFVO, na němž delegáti 34 odborových skupin odsoudili praktiky sociální demokracie a na důvěrné poradě o den později přijali jako své programové prohlášení Zásady anarchistického boje, jež vypracoval a navrhl Ladislav Knotek. Cituji : „Počíná nová etapa ve vývoji anarchistického hnutí ... bude charakterisována snahami o faktickou revoluční práci ve společnosti, či lépe proti dnešní společnosti ... Jedině schopným, jedině hojivým lékem je sociální revoluce, ničící soudobé společenské organizace ... Prvním dílem sociální revoluce, připravující půdu spravedlnosti, musí tedy být vyvlastnění třídy dnešních majitelů ... Stojí tu proti sobě dvě třídy, z nichž jedna útočí na současná společenská privilegia a druhá je brání ... A boj za obrození lidského rodu se stává bojem třídy proti třídě, nabývá formy třídního zápasu ... A tato přímá akce se nevyhnutelně uplatňuje způsobem boje, jemuž se začíná říkat ekonomický teror ... Je nutno hledati prostředků, jež nás mohou vésti k cíli rychleji ... je třeba organizovati se k sociálnímu boji a zakládati bojové organizace, jež odpovídají našemu stanovisku třídního zápasu - organizace revolučně odborové, revoluční syndikáty ... Nezapomínejme také, že činnost v syndikátech nám nemůže být alfou a omegou celé anarchistické práce ...“.

Počátkem roku 1906 došlo k řadě persekucí, docházelo ke konfiskacím tiskovin, zatčení byli na krátkou dobu při různých příležitostech K. Vohryzek, M. Kácha, F. Šrámek a jiní. Na 1. máje ale anarchisté uspořádali hned celou řadu svých demonstrací - v Lomu (asi 1 tisíc lidí), Duchcově (asi 1 tisíc lidí), Ústí n./L. (500 lidí), Motyčíně (300 lidí), Falknově (500 lidí), anarchistická shromáždění byla i v Mostě, Souši a Praze.

V květnu 1906 byla v Duchcově anarchistická konference horníků z SHF, na níž se obnovilo vydávání časopisu Hornické Listy. Redakci vedl až do své smrti v roce 1910 Tomáš Kaše, potom až do roku 1914 Alois Šefl, Václav Draxl a jiní.

Textiláci z ČFVO zase začali vydávat svůj vlastní list Proletář, do roku 1911 v Horním Růžodole u Liberce, v roce 1912 v Duchcově, a potom až do roku 1914 v Praze. V redakci pracovali Stanislav Lomnický, Otto Polabský, Antonín Řehoř, A. Plichta a další.

V červnu, 16. 6. uspořádali anarchisté v Mostě velký tábor lidu na podporu tzv. Bratrských pokladen (zajišťovaly určitá sociální práva horníků, šlo o jakousi pojišťovnu), když se úřady pod tlakem majitelů dolů snažily změnit jejich stanovy (přirozeně k horšímu). Masové demonstrace se zúčastnilo asi 15 tisíc horníků, řečnil Bedřich Kalina. Vohryzek byl v té době opět zatčen za propagandu a „pobuřování“ a vypovězen ze severních Čech. Výnosem úřadů bylo zastaveno i vydávání časopisu Omladina.

V Praze se ale tento neúnavný agitátor pustil hned do nového listu pod názvem Nová Omladina. Podařilo se mu dokonce začít s neuvěřitelným nákladem 3 000 kusů třikrát

týdně (každou středu, pátek a neděli), což byl zatím největší úspěch v dosažení pravidelné periodicity u nějakého anarchistického časopisu v Čechách vůbec. Vydal též překlad brožury Přímá akce od Sigfrieda Nachta, pokračoval i ve vydávání krejčáráku Chudas.

Anarchistická hornická stávka (1906)

Na 26. 8. svolala ČFVO do Lomu hornickou anarchistickou konferenci, kde byla navržena všeobecná hornická stávka pro dosažení řady požadavků mzdových i jiných. 30. 8. 1906 pak skutečně tato stávka v severozápadních Čechách vypukla, organizovaly ji ČFVO a SHF. Stávka probíhala i přes odpor sociálních demokratů. Začátkem září už stávkovalo přes 10 tisíc horníků ze 40 dolů.

2. 9. byla v Duchcově všeobecná hornická konference, kterou obeslalo svými delegáty 103 dolů ze 132 v Čechách. Převahu měli zástupci sociálně demokratických odborů Hornické unie, kteří odmítali stávku podpořit a žádali její ukončení. Souběžně s jednáním konference pořádala ČFVO velkou demonstraci, na níž se sešlo skoro 10 tisíc horníků (další menší anarchistické hornické shromáždění bylo i v Hostomicích). Protože se jednání konference v místním hostinci protahovalo a demonstranti už začali být netrpěliví, vydala se menší skupina vedená Karlem Vohryzkem podívat na průběh a výsledky jednání. Zde se dověděli výsledky hlasování, v němž se většina přítomných pod vlivem Hornické unie vyslovila pro ukončení stávky. Anarchisté o tom informovali demonstraci, načež do sálu vtrhla řada rozduřených horníků (v čele s „Vohryzkovými ostrými hochy z Lomu“, jak psal o události dobový tisk), kteří přerušili násilně jednání konference a tvrdě zbili řadu sociálně demokratických delegátů jako zrádce (z některých údajně vytloukli přiznání, že byli podplaceni, aby hlasovali proti stávce). Aféra skončila později odsouzením několika anarchistů za násilnosti (např. Bedřich Kalina dostal 4 měsíce vězení). Stávka ale pokračovala dál.

Ještě 10. 9. stávkovalo aktivně přes 8 tisíc horníků. Poslední demonstrační tábor lidu pořádali anarchisté v jejím průběhu 13. 9. v Lomu, bylo na něm asi 3 - 6 tisíc lidí. Stávka skončila pod tlakem úřadů a policie a díky zrádné nesolidární blokaci sociálních demokratů až 17. 9. Majitelé dolů připustili jen některé dílčí mzdové požadavky. V průběhu stávky bylo zatčeno celkem 40 horníků - anarchistů, někteří byli souzeni.

Hornická federace (1906)

V říjnu 1906 vystoupila velká část zbývajících hornických skupin z ČFVO a společně s SHF vytvořila na prosincové konferenci novou odborovou organizaci - Hornickou fe-

deraci (HF). Předsedou se stal J. Douda, tiskovým orgánem byl časopis Hornické Listy. Tyto odbory již vycházely ze strategie politicky neutrálního revolučního syndikalismu, tedy představy o antikapitalistickém boji pomocí samosprávných a militantních odborů, které fungují pomocí přímé akce, ale politicky se neuzavírají žádnému politickému proudu, tedy vedle anarchistů sdružují i případné zájemce z jiných socialistických směrů či naopak zcela apolitické.

Ve zbylé ČFVO měli nyní početní převahu textiláci ze severovýchodních Čech. O Vánocích 1906 se sešel v Praze tzv. 3. anarchistický kongres, při němž došlo k ostrému koncepčnímu sporu mezi revolučními syndikalisty hájícími potřebu politické neutrality v masových odborových organizacích (např. řečník Ladislav Knotek) a mezi zastánci tradičních, otevřeně anarchistických skupin a spolků (např. Rudolf Těsnohlídek). Ke vzájemné dohodě nedošlo.

Komuna a anarchistický kongres v Amsterdamu (1907)

V lednu 1907 byla v Duchcově anarchistická demonstrace, ale s účastí jen asi 100 lidí. V březnu přejmenoval Vohryzek pod tlakem konfiskací a cenzury Novou Omladinu na nový název Komuna. Ta měla zpočátku periodicitu také třikrát do týdne, ale brzy se musela z finančních důvodů omezit na dvakrát do týdne (ve středu a v sobotu). Redakce Komuny byla v Praze na Žižkově, vedle Karla Vohryzka a Ladislava Knotka v ní též pracovali Bedřich Kalina a krátce i bouřlivák a brzy známý spisovatel Jaroslav Hašek.

V březnu byla valná hromada (konference) HF. Od března též fungovala v Praze tzv. Stálá agitační komise, kterou vytvořily ČFVO a ČAF, aby koordinovala antivolební anarchistickou kampaň (v roce 1907 byly parlamentní volby). Do čela komise se dostal Bohuslav Vrbenský (1882 - 1944), tehdy ještě mladý student medicíny, člen ČAF i ČFVO a redakční spolupracovník Komuny.

V létě 1907 byl v Amsterdamu mezinárodní anarchistický kongres, organizovaný revolučními anarchisty a anarchosyndikalisty z okruhu Christiana Cornélissen. Souběžně zasedal též mezinárodní antimilitaristický kongres organizovaný anarchosocialistou Domela F. Nieunwenhuisem. Na anarchistickém kongrese bylo více jak 60 delegátů z Evropy a Ameriky, včetně takových aktivistů jako byli E. Malatesta, E. Goldmannová, A. Šapiro, P. Monatte, S. Nacht, P. Ramuse, L. Fabbri, dr. Friedeberg, N. Rodgajev, G. Thonar, Marmand, dr. Zelienska, R. Rocker, P. Munič aj. České anarchisty zde reprezentovali Karel Vohryzek a Ladislav Knotek. Byla to jedna z nejvýznamnějších diskusních akcí v dějinách anarchismu vůbec.

Na kongrese se řešil spor mezi krajním pojetím individualismu a podporou anarchistického socialismu či komunismu. Jednalo se vůbec o možnostech, potřebě a problémech organizace a forem rozhodování (např. hlasování) v anarchismu. Bouřlivé diskuse se vedly o revolučním syndikalismu a působení anarchistů v odborech. Historicky známá je v tomto směru hlavně diskuse mezi Malatestou a Monattem. Projednávaly se formy práce, přímá akce a generální stávk. Analyzoval se průběh revoluce v Rusku i situace hnutí v ostatních zemích. Byla obnovena snaha organizovat se v Anarchistické internacionále, do korespondenčního a koordinačního sekretariátu této internacionály byl zvolen ruský emigrant Alexandr Šapiro z Londýna. Bylo doporučeno vytvoření revolučně odborové Syndikalistické internacionály (to se podařilo až v roce 1922).

V deklaracích kongresu (na jejichž tvorbě se aktivně s Malatestou, Šapirem, Nachtem a Ramusem podílel i Vohryzek) se anarchistům ve světě doporučovala tato taktika - organizovat se v regionálních a národních federacích propagujících a rozvíjejících otevřeně anarchismus a anarchokomunismus jako cíl sociální revoluce. Tyto anarchistické federace by se sdružovaly v Anarchistické internacionále. Zároveň by ale anarchisté aktivně pracovali v odborových organizacích, které by byly politicky neutrální (aby přitahovaly co nejširší masy pracujících), v nichž by dohlíželi na to, aby byly samosprávné a fungovaly militantně pomocí přímé akce. Tyto politicky neutrální revolučně syndikalistické odbory (sdružené v Syndikalistické internacionále) by měly být bojovou silou v průběhu generální stávky a sociální revoluce. Anarchistické federace by se svou propagandou a aktivním příkladem svých členů odborářů snažily ovlivňovat i pracující s jinými či žádnými politickými názory, že tato revoluce může být úspěšná pouze tehdy, když se s kapitalismem odstraní i stát a ustaví společnost anarchistického socialismu a posléze komunismu. Praktickým příkladem podobných revolučně syndikalistických, ale politicky neutrálních odborů s velkým organizačním vlivem anarchistů byly v té době francouzská CGT a americká IWW. Podobně začaly pracovat holandská NAS, německá FGVD, v roce 1910 na podobných principech vznikly španělská CNT, italská USI či švédská SAC.

Vohryzek měl na kongrese projev o stavu hnutí v Čechách, v dalších kratších vystoupeních komentoval návrhy rezolucí, na tvorbě některých aktivně spolupracoval. Knotek je podpořil hlasováním. Zúčastnili se též souběžného antimilitaristického kongresu, kde se snažil D. F. Nieuwenhuis vytvořit Antimilitaristickou internacionálu pod heslem „Ani muže, ani haléře militarismu!“

Po návratu do Čech v sérii článků v Komuně a na řadě přednášek propagovali Vohryzek a Knotek výsledky Amsterdamského kongresu mezi českými anarchisty a revolučními syndikalisty. Snažili se prosadit kongresem doporučovaný model v ČFVO a ČAF tak, aby ČFVO byla ona politicky neutrální revolučně odborová organizace a ČAF anarchistická federace sdružená s internacionálou.

V redakci Komuny se v té době rozhořel spor Vohryzka a Knotka s Vrbenským a Kalinou o způsob dalšího vydávání listu. Finanční těžkosti vyžadovaly zefektivnění příjmů od distributorů a kolportérů, jinak hrozil zánik časopisu (obvyklý problém českých anarchistických tiskovin i v současnosti). Vohryzek se rozhodl podle vzoru Viléma Körbera (Nový Věk Svobody, Omladina), Jana Opletala (Volné Listy, Matice Dělnická, Matice Svobody) či S. K. Neumanna (Nový Kult, Šibeničky, Anarchistická Revue) převzít osobní zodpovědnost za vydávání, s čímž ale B. Kalina a B. Vrbenský nesouhlasili. Spor vyvrcholil tím, že Vrbenský s Kalinou dostali v redakci výpověď a Vohryzek se stal vydavatelem listu. Vrbenský a Kalina ovšem proti tomu protestovali a dovolávali se toho, že by časopis měl zůstat v přímém vlastnictví federace, a tudíž hnutí jako takového. Na jejich stranu se postavili i M. Kácha, F. Šrámek a K. Toman z redakce Práce (kterou vydávala ČAF). Na stranu Vohryzka se vedle Knotka ale překvapivě postavil i S. K. Neumann, který napsal do Komuny několik článků, v nichž tvrdě obvinil ono hnutí, jehož se dovolával Vrbenský, z lenosti, neefektivnosti a neschopnosti, když není s to časopis finančně zajistit. Vyzdvihl též Vohryzkovu náročnou práci, s níž zajišťoval pravidelné vydávání takových tiskovin jako Nová Omladina, Komuna a Chudas. Vyzval též protestující, aby místo řečí sami něco aktivně dělali. Vrbenský a Kalina na to zareagovali tím, že začali vydávat časopis Přímá Akce, v němž podporovali práci Stálé agitační komise, ale vyměňovali si i s Komunou osobní útoky a kritické komentáře. Přímá Akce vycházela od října 1907 do léta 1908, v menším nákladu a periodicitě než Komuna.

O Vánocích 1907 na výročním kongresu ČFVO se snažil Vohryzek prosadit zásady doporučené Amsterdamským kongresem. Chtěl také, aby se federace rozšířila po celém Rakousku - Uhersku a nabyla významu, struktury a taktiky po vzoru francouzské CGT. Jednání sjezdu bylo ale narušováno osobními spory, když Vrbenský, podporován Kalinou a Káchou, obviňoval Vohryzka z autoritářství. Většina přítomných delegátů nakonec podpořila Vohryzkovy návrhy, ale vítězství této koncepce nebylo jednoznačné.

Kritický rok 1908

I začátkem roku 1908 přetrvávaly neshody ve volených výborech ČFVO mezi Vohryzkem a Vrbenským, a tak byl v dubnu svolán (z Vohryzkovy iniciativy) mimořádný kongres ČFVO do Záluží. Vohryzkovu pozici a koncepci podpořili ve svých vystoupeních mimo jiné Antonín Řehoř, Ladislav Knotek či J. Charvát, volněji ho podpořili i přítomní delegáti HF (mající dvojí členství), např. Václav Draxl, proti naopak stáli Čeněk Korber, B. Vrbenský či B. Kalina, pozici otevřeného anarchistického syndikalismu (tedy odmítnutí politické neutrality federace) tvrdě hájil Hynek Holub. Z přítomných 86 delegátů zastupujících 49 odborových skupin nakonec při hlasování Vrbenského či naopak Holubovu opozici podpořilo jen 14 delegátů, Vohryzkovu koncepci politicky neutrálního revolučního syndikalismu pak 72 delegátů. Tím nabyla tato strategie v ČFVO oficiální platnosti.

Toto vítězství však nebylo ČFVO už nic moc platné, protože brzy následující události, vrcholící novou vlnou policejních represí a úředních perzekucí, vedly k postupnému zániku celé ČFVO.

Na jaře 1908 se totiž podařilo Vohryzkovi získat do řad ČFVO jako nové členy celkem asi 40 zaměstnanců železnice. Vznikla tak dokonce autonomní sekce ČFVO - železniční odbor, který připravoval vlastní časopis Předzvěst. Vládní úřady ale nesly tento krok s velkou nelibostí a obavami, protože už v minulosti byla doprava v Rakousku - Uhersku (hlavně v maďarském Uhersku) ohrožena i vážně narušena tzv. pasivní resistencí, tedy specifickou formou přímé akce, při níž se železničáři začali hromadně řídit všemi oficiálními byrokratickými pravidly a řády o fungování železnice (které se pro svou složitost a praktickou nesmyslnost většinou přesně nedodržovaly), což brzy vedlo k chaosu a téměř kolapsu na dráze. A proto možnost, že by mezi železničáře pronikli ještě odborově organizovaní anarchisté, byla pro rakouské úřady nepřijatelná.

První a jediné číslo listu Předzvěst bylo hned celé zkonfiskováno. Proti aktivistům Železničního odboru ČFVO byla zahájena série vesměs zinscenovaných soudních procesů za porušování předpisů a řádů platných pro státní zaměstnance. Některé procesy sice skončily pro syndikalisty dobře, ale nakonec byli stejně všichni propuštěni ze zaměstnání. To byl konec Železničního odboru ČFVO.

Rozsáhlé konfiskace postihly i jiné anarchistické časopisy. Finančně tak byly brzy zrušeny a zničeny časopisy Práce, Přímá Akce a Hornické Listy. Konfiskace poškodily i Komunu a Proletáře.

26. 7. byla sice ještě na konferenci v Turnově založena autonomní Textilní federace ČFVO s listem Proletář, ale brzy byla úředně zakázána jako protistátní organizace Hornická federace (HF), potom časopis Komuna a nakonec 6. 8. 1908 i celá samotná Česká federace všech odborů (ČFVO). Tím byla represivní vlna proti českým anarchosyndikalistům, vyprovokovaná jejich pronikáním na železnici, dovršena.

Už v srpnu se pak na další konferenci v Turnově vyjádřili anarchosyndikalističtí textiláci o potřebě nové odborové organizace, která by nahradila zrušené ČFVO a HF. Vydávání listu Proletář se textilákům i přes velké potíže podařilo udržet. Brzy se obnovil i časopis Hornické Listy. V září začal vycházet list Záduha, kterým chtěli Ladislav Knotek a Antonín Řehoř nahradit Komunu, ale po několika číslech ho převzal Michael Kácha ve spolupráci s S. K. Neumannem, kteří ho dál vydávali místo Práce jako tiskový orgán ČAF, která zničena nebyla (až do roku 1914).

Případ Karel Vohryzek

Na podzim 1908 byl konečně zatčen i sám Karel Vohryzek, proti němuž bylo obnoveno stíhání z roku 1903 za účast na přechovávání a prodeji šperků ukradených v klenotnictví v Curychu. V roce 1909 byl i přes nedostatek důkazů odsouzen na 2 roky vězení.

Oficiální měšťácké noviny zahájily hned kampaň, v níž líčily Vohryzka jako nebezpečného zloděje a obviňovaly anarchistické hnutí z kriminality. Bohužel i mezi mnoha anarchisty se rozšířila představa, že Vohryzek bude asi zapleten do krádeží, při nichž se pouze osobně obohacoval, a tak zdiskreditoval hnutí před veřejností. Bylo to podporováno jistě i řadou osobních sporů, které měl s některými aktivisty a jež byly mimo jiné i produktem jeho povahy a značně osobitého charakteru.

Brzy se dokonce začala mezi českými anarchisty šířit i zcela absurdní pověst, že Vohryzek byl policejní konfident (několik skutečných agentů provokatérů se v minulosti českým anarchistům podařilo odhalit). Jak dokázaly policejní archivy o několik let později (po válce), tak to nebyla přirozeně vůbec pravda. Přesto se podařilo v těžké společenské atmosféře na přelomu let 1908 a 1909 vzbudit mezi velkou částí českých anarchistů vůči Vohryzkovi nedůvěru. Někteří se od něho dokonce veřejně distancovali.

Vohryzkova osobnost jistě byla v mnohém rozporuplná a nejednoduchá (ale vzpomeňme si třeba na neustálé osobní spory, které kolem sebe šířil svého času M. A. Bakunin)

a pozadí jeho účasti na ilegálních obchodech s uloupeným a pašovaným zbožím není dosud objektivně objasněno, ale je třeba si uvědomit několik faktorů hovořících na jeho obhajobu. V letech 1903 - 1908 vydával časopisy Omladina, Nová Omladina a Komuna, které se sice prodávaly, ale většina odběratelů z řad chudého dělnictva za ně mnohdy neplatila, pohledávky u distributorů byly vysoké (což byl a je problém všech českých anarchistických a syndikalistických tiskovin, které tak vycházely nepravidelně a často zanikaly). Přitom náklad těchto listů byl několik tisíc kusů a periodicitu značnou - asi jeden rok až dvakrát či třikrát týdně. Souběžně s tím vydával ve vysokém nákladu agitační list Chudás, který se cíleně rozdával mezi dělníky zdarma. Vydal též několik brožur svých a S. Nachta, jež většinou postihla policejní konfiskace a velké finanční ztráty. V roce 1907 vydal i ve velmi kvalitní podobě a nemalém nákladu knihy Buřičovy řeči od P. A. Kropotkina (v překladu od S. K. Neumanna) a Dějiny socialismu - I. díl od D. F. Nieuwenhuise (z holandštiny přeložil sám Vohryzek!) v rámci edice Knihovna revolucionářů, kterou založil při redakci Komuny. Jeho propagační letáky měly také vysoké náklady, třeba i desítky tisíc kusů. To vše bylo finančně velmi náročné, většinou nenávratné, ČFVO na to ze svých skrovných prostředků moc nepřispívala a Vohryzek tou dobou z časových důvodů nepracoval, ale živil se velice skromně (na hranici únosnosti a úplné chudoby) jako redaktor. Navíc několikrát měsíčně pořádal přednáškovou a propagační turné po celých Čechách (hlavně na severozápadě a severovýchodě), aby různě po hospodách a klubovnách přednášel zdarma o anarchismu, syndikalismu, Volné myšlence, revolučním hnutí proti kapitalismu, o ateismu a antiklerikalismu apod.

Je tedy téměř záhada, jak by se to vše dalo zvládnout z omezených legálních prostředků. Zároveň si musíme uvědomit, že metody tzv. ilegalismu (tedy terorismus v rámci tzv. propagandy činem a získávání finančních zdrojů loupežným vyvlastňováním - expropriacemi bohatých a mocných) byly v mezinárodním anarchistickém hnutí oficiálně podpořeny rezolucemi mezinárodního anarchistického kongresu v Londýně roku 1881 (i když od nich později většinou hnutí zase ustoupilo) a např. v Rusku používali anarchisté, esefi, ale dokonce i bolševici a sociální demokraté k financování své revoluční činnosti metodu expropriace zcela běžně a veřejně, v masovém měřítku hlavně za revoluce 1905 - 1907, což bylo i našim českým anarchistům známo (bez připomínek se o tom často psalo ve všech českých anarchistických tiskovinách). Nebylo by tedy nic překvapivého, kdyby Vohryzek náklady na vydávání tiskovin částečně financoval i z ilegálních zdrojů. Je to přímo více než zřejmé a logické.

Když byl ale v roce 1911 propuštěn na svobodu a chtěl se vrátit k aktivní práci v hnutí, byl anarchistickými organizacemi odmítnut. Pouze několik skupin textiláků z východních Čech požadovalo jeho rehabilitaci a návrat k přednáškové činnosti, ale nebylo to většinou akceptováno. Proto se Vohryzek uchýlil do ústraní a brzy se živil malou výrobnou mýdla v Praze. Po válce v letech 1918 - 19 nabízel hnutí opět své služby, např.

jako překladatel, ale byl znovu odmítnut (hlavně pod tlakem B. Vrbenského, který měl v té době v hnutí velký vliv a s nímž měl v minulosti osobní spory). Nakonec emigroval do Brazílie, kde se ztrácí stopy jeho dobrodružného života. Zemřel zde údajně někdy v roce 1933, nemám ale k dispozici žádné informace o tom, co zde dělal, čím se živil, zda se případně zapojoval do nějakých politických aktivit.

V různých historiografických stalinistických a neostalinských pracích po 2. světové válce byl v Československu Vohryzek vykreslován téměř vždy jako avanturista, bezcharakterní přízník, intrikán a zloděj, který se snažil na anarchistickém a hornickém hnutí získat politickou kariéru(?) a popularitu. Díky tomu se za tu dobu vytvořilo o Vohryzkovi dosti pokřivené a neobjektivní mínění, jeho skutečné aktivity upadly mnohdy v zapomnění. Bylo by možná vhodné v této souvislosti připomenout podobné lživé a ještě zuřivější útoky na osobnost ukrajinského anarchistického revolucionáře N. I. Machna ze strany bolševické a stalinské „historické“ kritiky.

Rád bych proto touto cestou alespoň trochu Karla Vohryzka rehabilitoval, protože si to rozhodně zaslouží. Chtěl bych takto připomenout všem anarchistům příklad člověka, který ač byl pouhým samoukem a vyučeným cukrářem, dokázal svižně a kvalitně překládat z němčiny, holandštiny i francouzštiny, psát různé vlastní brožury, redigovat a vydávat časopisy na vynikající úrovni a v úctyhodném rozsahu, psát svižné a kousavé články a fejetony, přednášet z patra na nejrůznější témata před každým obecnstvem a strhávat pozornost posluchačů svým řečnickým uměním a schopností a pádností argumentů, či zapojovat se aktivně do tvorby zásadních politických dokumentů i na poli mezinárodního anarchistického hnutí. Příklad člověka, který to vše dělal s plným a absolutním osobním nasazením, bez nároku na nějaké soukromé pohodlí, s rizikem neustálé policejní šikany a pronásledování. Člověka, který obětoval svému ideálu anarchistické společnosti celý život...

Anarchosyndikalisté v letech 1909 - 1914

České anarchosyndikalistické hnutí se z represivní vlny roku 1908 zase brzy vzpamatovalo a pracovalo dál, ale již v pozměněné podobě a nové organizace byly méně jednotné než za časů ČFVO a SHE.

Horníci reagovali na rozpuštění HF ještě koncem roku 1908 založením Volného sdružení horníků a hutníků v Rakousku (VSHHR), které ale i přes svůj název působilo jen na tradičních místech v severozápadních Čechách. Bylo obnoveno vydávání časopisu Hornické Listy, v němž redakčně pracovali Tomáš Kaše, Václav Draxl, Alois Šefl, L. Písařovič a L. Podolka. List vycházel až do roku 1914.

V únoru 1909 se sešla v Duchcově hornická anarchistická konference za účasti delegátů ze 14 skupin VSHHR, které se přihlásily ke strategii politicky neutrálního revolučního syndikalismu, ale zároveň podpořily i přípravu sjezdu anarchistických důvěrníků. Ten byl v Praze 31. 5. 1909 a vytvořil tzv. Federační komisi, která měla koordinovat činnost všech českých anarchistických a revolučně syndikalistických skupin.

V roce 1909 tedy VSHHR vydávala časopis Hornické Listy (v nákladu asi 2 500 kusů), ČAF pokračovala s listem Zádruha (náklad asi 1 500 kusů), Jan Opletal z Brna šířil svou Matici Svobody (s níž v roce 1900 navázal na předchozí Matici Dělnickou) a anarchistické skupiny textiláků z východních a severovýchodních Čech vydávaly dál časopis Proletář (náklad asi 1 600 kusů, v redakci Stanislav Lomnický, Antonín Řehoř, Otto Polabský, Alois Plichta, svými články často přispíval i Vlasta Borek).

Koncem roku 1909 se přeměnilo VSHHR na Zemskou jednotu horníků (ZJH), která měla asi 700 členů v 28 skupinách a orientovala se na politicky neutrální revoluční syndikalismus. Udržovala velmi dobré kontakty s francouzskou CGT (informační kontakty rozvíjela i s IWW). Jako její ústřední tiskový orgán zůstaly Hornické Listy. Z její produkce agitačních publikací je možné se zmínit o vydání českých překladů brožur Abeceda syndikalismu od George Yvetota, Za osvobození proletariátu od Gustava Her-ve či Všeobecná stávka a přímá akce v třídním boji proletariátu od Pierre Ramuse.

V roce 1910 pokračovali čeští anarchosyndikalisté ve snaze o rekonstrukci svých odborových organizací. V lednu byla konference v Kladně, kde se místní skupiny anarchistických horníků rozhodly pracovat podle vzoru francouzských Burz práce. V červnu bylo na konferenci v Duchcově (delegáti ze 14 různých skupin) založeno Všeodborové sdružení dělníků - Ochrana, která si kladla za cíl nahradit bývalou ČFVO. Prvním předsedou Ochrany byl František Bruk, mezi další významné aktivisty patřili Čeněk Körber, Vojtěch Hrůza, Antonín Kučera, Alois Knop, J. Luštinec, V. Daněk aj., ale zapojovali se i Antonín Řehoř, Michael Kácha, Vlasta Borek apod. Měla asi 200 členů z různých profesí (hlavně textiláci, řemeslníci, zedníci, ale i horníci atd.). Jako svoji vlastní tiskovinu měla Ochrana krátce Věstník, jinak ale pro svou propagandu využívala stránek listů Proletář a Zádruha.

Konečně 6. - 7. 8. 1910 byl v Nové Pace sjezd anarchistických textiláků, na němž 60 přítomných delegátů založilo novou organizaci - Dělnickou textilní jednotu (DTJ). Ta měla asi 300 členů, sídlo ve Dvoře Královém, ústřední tiskovinou se stal hned Proletář. Mezi významné aktivisty patřili Antonín Řehoř, Alois Plichta, Stanislav Lomnický, Otto Polabský, A. Rejha, J. Luštinec, K. Václav, A. Šíp, J. Veselý, F. Micka, F. Pražák, F. Kuk, Steinz, Jeník, Kubíček aj.

Vztahy mezi DTJ a Ochranou byly trochu nejasné. Formálně sice DTJ uznávala roli Ochrany jako organizace, která by měla koordinovaně sdružovat všechny profesně specializované odborové skupiny a organizace (včetně DTJ a ZJH), ale zároveň si DTJ udržovala poměrně velkou autonomii a samostanost. ZJH pak fungovala na Ochráně již zcela nezávisle.

O Vánocích 1910 se sešel v Liberci tzv. Syndikalistický kongres, jehož se zúčastnili delegáti 26 různých skupin z Ochrany, DTJ i ZJH. Kongres se dohodl na vzájemné spolupráci dotyčných organizací a na strategii politicky neutrálního revolučního syndikalismu, který si bude udržovat koncepční a organizační nezávislost na otevřeně anarchistické ČAF, což se odrazilo hned v lednu 1911 na rozpadu Federační komise, z níž odešli zástupci revolučních syndikalistů.

Antonín Řehoř se pokusil v Praze na Žižkově vydávat nový časopis Syndikalist, který by sjednocoval a koordinoval všechny pozice českých revolučních syndikalistů, ale tento pokus se nesetkal u stávajících anarchistických odborů s pozitivním ohlasem, a tak vyšlo 25. 2. 1911 pouze jediné (ovšem zajímavé) číslo s podtitulem ústřední orgán federalistických socialistů.

V lednu 1911 byl sjezd DTJ, která v té době měla 317 členů. Na podzim 1911 se DTJ aktivně zapojila do rozsáhlé stávky textiláků (až několik tisíc stávkujících v řadě regionů), kterou však řídila na většině míst sociální demokracie. Na některých místech severovýchodních Čech řídila ale stávkové výbory DTJ. Výsledky stávky nebyly nakonec příliš výrazné, i když v anarchistickém tisku měla velký ohlas a podporu.

O Vánocích 1911 se konal v Duchcově tzv. 2. syndikalistický kongres, na němž byli nuceni delegáti DTJ, Ochrany (v té době novým předsedou Čeněk Körber) i ZJH přiznat, že při určité stagnaci aktivit všech těchto organizací poklesl jejich celkový počet aktivistů na asi 600 členů v 23 skupinách.

List Proletář začal ale v té době vycházet už jako týdeník (od roku 1912 v Duchcově, od listopadu 1912 až do roku 1914 v Praze jako společný orgán DTJ a Ochrany i s občasnými příspěvky od ZJH), ovšem tato periodicitu nevydržela dlouho, po nějakém čase se zase z finančních důvodů zhoršila.

O Vánocích 1911 byl jako obvykle v Praze výroční kongres ČAF, která tehdy měla 25 skupin (asi 200 členů).

V roce 1912 došlo k určité diferenciaci v koncepcích revolučně syndikalistických organizací. Ochrana se začala vracet k pozici spíše otevřenějšího anarchosyndikalismu

a úzké spolupráci s ČAF, naopak ZJH se v rámci své strategie politické neutrality začala anarchismu ještě více vzdalovat a odmítala s ČAF spolupracovat. Odůvodňovala to tím, že v ČAF jsou „příliš političtí anarchističtí dogmatici“, a také tím že anarchismus je politická ideologie, která podobně jako všechny politické strany pouze odvádí pozornost proletariátu od ekonomického třídního boje. Přešla tak postupně k názoru, že revolučně syndikalistické odbory musí být důsledně neutrální či spíše přímo apolitické. Ve své praktické činnosti se pak spokojovala s pouhým ekonomismem, tedy akcemi za jednotlivé sociální a ekonomické požadavky pracujících bez širšího politického výhledu do budoucnosti. A tak, ačkoli členskou základnu ZJH tvořili stále většinou anarchisté, tak tito postupně své anarchistické pozice mnohdy opouštěli. Navíc se ZJH začala chovat značně separatisticky po profesní stránce - zaměřovala se jen na horníky a problémům ostatních odvětví již téměř nevěnovala pozornost. A s odklonem horníků ze severozápadních Čech (kteří vždy v minulosti tvořili hlavní páteř českého anarchismu) od aktivní účasti v anarchistickém hnutí začal postupný rozklad a konec první vlny českého anarchismu vůbec.

V lednu 1912 svolala ČAF do Dvora Králové konferenci, na níž se diskutovalo o aktuálním stavu revolučně syndikalistických a anarchosyndikalistických odborů v Čechách. Akce se zúčastnili delegáti ČAF, Ochrany a některých skupin DTJ (někteří textiláci zde dokonce neúspěšně volali po rehabilitaci a návratu právě propuštěného Karla Vohryzka), ale ZJH se jí zúčastnit odmítla. Konference tak mohla pouze zhodnotit situaci a konstatovat její nevelké perspektivy v nejbližší době.

V březnu 1912 byl kongres ZJH v Jánském Dvoře, který potvrdil její novou orientaci. Rovněž v březnu se ZJH aktivně zapojila do hornické stávky v severozápadních Čechách, ale ta skončila porážkou po jejím předčasném ukončení jako vždy zrádcovskou sociální demokracií.

28. 9. 1912 byl v Praze ještě tzv. 3. syndikalistický kongres, který ale skončil bez dohody po vleklých sporech mezi delegáty ZJH s ostatními. Toto faktické rozštěpení revolučně syndikalistického hnutí v Čechách díky sektářské dogmaticčnosti a profesnímu oborovému separatismu hornické ZJH vedlo tedy nejen k oslabení českého anarchosyndikalismu, ale celého anarchismu.

V roce 1913 fugovala tzv. Syndikalistická smírčí komise, která si kladla za úkol znovu sjednotit a zkoordinovat české anarchosyndikalistické hnutí. Tato snaha však byla neúspěšná. Hornická ZJH v té době udržovala na mezinárodní úrovni kontakty hlavně s francouzskou CGT, zatímco textilácká DTJ se španělskou CNT, italskou USI, švédskou SAC, německou FVGD, americkou IWW (v níž působili i mnozí čeští emigranti, v

USA krátce dokonce vycházel v češtině list Průmyslový Dělník, tedy pobočka ústředního listu IWW - Industrial Workers) a dokonce i s argentinskou FORA (v níž svého času také bylo několik aktivních českých emigrantů, kteří pak dopisovali do Čech o anarchistickém hnutí v Argentině).

V průběhu roku 1913 začalo vrcholit u některých členů ČAF z mladšího generačního proudu (tedy z okruhu Bohuslava Vrbenského, Vlasty Borka a Slávy Herlase) určité názorové pnutí, které bylo způsobeno nespokojeností těchto aktivistů s určitou stagnací až upadajícím vlivem anarchistického hnutí v české společnosti.

Je nutné si uvědomit, že radikální revoluční socialisté a komunisté (tedy hlavně anarchisté pod Kropotkinovým a Malatestovým vlivem) v té době žili v neustálém očekávání nevyhnutelnosti a blízkosti světové sociální revoluce. Po skoro 30 letech anarchistických aktivit v Čechách však situace nenasvědčovala příliš tomu, že by zde anarchisté i přes veškerou snahu dokázali na proletariát zapůsobit tak, aby jej byli schopni ovlivňovat směrem k revoluci. Anarchistická značně netrpělivá mládež se pak snažila tento problém řešit pokusy o hledání nových cest v organizační struktuře a celkové strategii hnutí.

Bohumil Vrbenský tak předložil na mimořádné schůzi skupin ČAF v Praze dne 27. 11. 1913 svůj předběžný návrh (upřesněný začátkem roku 1914) textu Návrh programu strany českých anarchistů komunistů.

V tomto návrhu se pokusil vytvořit jakýsi kompromis mezi tzv. důvody zásadními (tedy snahou zachovat hlavní anarchistické programové cíle) a praktickými (nová, účinnější forma organizace, jež by lépe pronikala na politickou scénu a aktivněji se uplatňovala v české společnosti).

Navrhl tak vytvoření značně specifické (jak se sám vyjádřil „svěrázné“) organizace s názvem Strana českých anarchistů komunistů (SČAK), jež by dál programově vycházela z anarchokomunistických cílů a strategicky by se opírala o revolučně syndikalistické odbory.

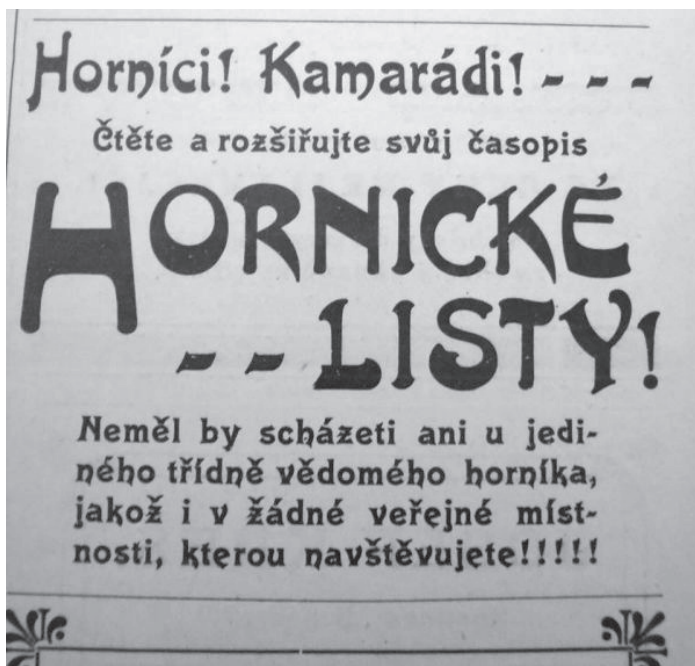
Vyznění tohoto materiálu přirozeně způsobilo mezi českými anarchisty vlnu vzrušení, debat a sporů. Téměř okamžitě na něj reagoval Michael Kácha (1874 - 1940, původním povoláním švec, od poloviny 90. let působil v pražských anarchistických spolcích, inteligentní, vzdělaný samouk, zajímal se o umění a filosofii, do popředí aktivit se dostal od roku 1905 jako redaktor Práce a organizátor ČAF, později redaktor Záduhy) svou ostrou odpovědí v textu Kritika návrhu programu Strany českých anarchistů komunistů.

Jak Vrbenského návrh, tak Káchova kritika byly v hnutí dál široce diskutovány, např. na konferencích v Duchcově (únor 1914) a Červeném Kostelci (březen). Rozhodnout se mělo na mimořádném sjezdě ČAF ve dnech 11. - 13. 4. 1914 v Praze. Většina delegátů se zde vyjádřila kladně k Vrbenského návrhu, ovšem kompromisně bylo dohodnuto, že nová organizace neponese hned název Strana českých anarchistů komunistů, ale prozatím to bude Federace českých anarchistů komunistů (FČAK), která ale bude vycházet z návrhu programu dle Vrbenského. Přesný program FČAK měla ještě dopracovat komise, do níž byli zvoleni MUDr. B. Vrbenský, ing. V. Borek, V. Draxl, A. Plichta, Dr. Erban, Douda, Hrubý, Steinz, Erneker a Juren.

Ačkoli nebylo tedy přímo deklarováno, že by ČAF jako taková byla rozpuštěna, založením FČAK přestala fakticky existovat. Celý tento proces značně a zcela zásadním způsobem ovlivnil další fungování a postupný konec anarchistického hnutí v Čechách v budoucích letech. Navíc neměli čeští aktivisté ani čas na to, aby si v praxi vyzkoušeli možnosti nové organizace, protože mezinárodní události byly rychlejší a brutálně neúprosné. V červenci 1914 vypukla I. světová válka, která zcela změnila politickou situaci nejen v Čechách.

Válka a postupné spojení s bolševiky proti snahám o zachování anarchistického hnutí (1914 - 25)

Válka a s ní spojené represe v letech 1914 - 18 postihly přirozeně i české anarchisty a syndikalisty. FČAK byla zakázána, ZJH, DTJ a Ochrana byly rozpuštěny, Zádruha, Mladý Průkopník, Proletář, Hornické Listy a Matice Svobody rovněž zakázány, šíření anarchistické, protistátní a antimilitaristické propagandy bylo považováno za velezradu a přísně trestáno.

Mnozí anarchisté byli odvedeni na frontu (např. S. K. Neumann do Srbska a Albánie, Fráňa Šrámek do Haliče a Itálie, F. Gellner do Haliče apod.), někteří byli zatčeni a vězněni či tzv. internováni (např. M. Kácha, V. Borek, B. Vrbenský, Č. Körber aj.). Zbývající anarchistické spolky maskovaly svoji činnost pod různými krycími názvy - např. Astronomický kroužek či Sdružení dělnických abstinentů.

Teprve s blížícím se koncem války, v níž Rakousko - Uhersko zřetelně prohrávalo, a tudíž se začala postupně rozpadat i její represivní moc, se začal znovu uvolňovat prostor pro různé politické aktivity, ovšem i nadále ilegální. Vypuknutí a vítězný postup revoluce v Rusku v roce 1917 přirozeně přinesl značný nový impuls a naděje i do Čech. Na jaře 1918 zde proběhlo několik velkých demonstrací proti válce za účasti různých socialistických, demokratických i anarchistických skupin. Bouřlivý průběh měl např. 1. máj.

Svoji činnost v té době obnovila v ilegalitě i FČAK. Na české politické scéně ale mezitím docházelo k takovým změnám, které v dobové válečné, prореволюční a nacionálně impulsivní atmosféře dolehly i na anarchisty. Ti k tomu ovšem byli už nahlodáni situací v anarchistickém hnutí v letech 1913 a 1914 vrcholícími snahami Vrbenského skupiny o Stranu ČAK.

Už koncem roku 1917 se pokoušeli někteří socialisté (vycházející z koncepce tzv. českého socialismu Františka Modráčka, bývalého militantního anarchisty, později reformního socialisty a opakovaně vylučovaného člena soc. demokracie) o sjednocení národních socialistů, sociálních demokratů a anarchokomunistů do jednotné „reformistické socialistické strany“, ale tato snaha narazila na odpor u většiny anarchistů, kteří měli nadále silně zakořeněné nepřátelství k sociální demokracii.

Jiná skupina radikálů z řad České strany národních socialistů pak ale začátkem roku 1918 navrhovala vytvoření nové české revoluční socialistické strany, která by bojovala za rozbití centralistické monarchie Rakouska - Uherska a podle vzoru právě probíhající Velké revoluce v Rusku též provedla socializaci společnosti. A s národními socialisty anarchisté jednat ochotni byli, díky určitým vazbám mezi antimilitaristickou mládeží anarchistů a národních socialistů z dob ještě předválečných.

Dne 3. 2. 1918 se sešla v Duchcově konference důvěrníků anarchistických skupin, kde se přítomní delegáti dohodli podpořit tuto snahu o novou revolučně socialistickou stranu, do níž by anarchisté a syndikalisté vstoupili a ovlivňovali její program podle svých představ.

O Velikonocích 30. - 31. 3. 1918 se pak v Praze konal v rámci 7. kongresu národních socialistů tzv. sjednocovací kongres, na němž byl přijat nový program a status Československé strany socialistické (ČSS) a k níž se okamžitě připojila i anarchistická FČAK. Cituji z tohoto programu ČSS: „Jsme proti tzv. státnímu socialismu... Aby bylo zabráněno všem nedostatkům centrálního státního kolektivismu, svěří národ znárodněné výrobní prostředky v držení a správu bezprostředním výrobcům (odborům výrobců)“.

Anarchisté uvnitř autonomně koordinovali svou činnost a vytvořili vlastní radikální křídlo, frakci strany, někdy též označovanou jako Anarchokomunistická sekce ČSS. Mezi přední aktivisty této frakce patřili Dr. B. Vrbenský, ing. Vlasta Borek, Dr. Theodor Bartošek, S. K. Neumann, Luisa Landová - Štychová aj. Mezi zajímavé členy v ČSS sympatizující s anarchisty patřil i prof. Dr. František V. Krejčí (1858 - 1934), zakladatel moderní české psychologie, představitel českého pozitivismu, redaktor listu Česká Mysl a aktivista Volné myšlenky.

Někteří anarchisté ovšem do strany nevstoupili, např. Jan Opletal či Čeněk Körber. Michaela Káču tato situace asi trochu zaskočila, do strany dle všeho nevstoupil, ale spolupracoval s touto frakcí na řadě konkrétních aktivit.

Reálná činnost ČSS a anarchistů se ovšem mohla projevit až po skončení války. V říjnu 1918 Rakousko - Uhersko kapitulovalo a zároveň se rozpadlo na řadu malých republik. Jednou z nich byla i Československá republika, která vznikla 28. 10. v procesu relativně nenásilné nacionálně demokratické revoluce. Už krátce před vyhlášením republiky (14. 10.) ale zorganizovali socialisté, soc. demokraté a anarchisté generální stávkou, kterou se pokoušeli vyprovokovat mezi pracujícími v Čechách revoluční vystoupení ne pouze v demokratickém a nacionálním duchu, ale hlavně se socialistickými cíli. Tato generální stávka však byla policejním tlakem, organizační nejednotností a programovou nedůsledností poražena, přesto ale značně napomohla rozpadu Rakouska - Uherska.

V sousedním Německu svrhla revoluce monarchii v listopadu. V Maďarsku pak v březnu 1919 vypukla dokonce revoluce socialistická, při níž několik měsíců fungovala Maďarská republika rad, spolupracující s revolučním Ruskem. Na jaře přerostla také v Německu revoluce v pokusy o zakládání socialistických republik rad (např. v Bavorsku, kde byli velmi aktivní i mnozí anarchisté). Tento pokus byl ale krvavě potlačen. Maďarská revoluce odolávala zahraniční intervenci tak aktivně, že její Rudá armáda pronikla nakrátko i do Československa, kde se na pár týdnů vytvořila Slovenská republika rad.

Ta byla vyhlášena 16. 7. 1919, československá armáda ji rozbila za 3 týdny. V jejím čele stanul po tu dobu český sociální demokrat Antonín Janoušek.

Konec války umožnil zhodnotit ztráty v řadách anarchistického hnutí. Mnoho aktivistů padlo či zmizelo na frontě - básník František Gellner, Sláva Herlas, Hofman, Hlaváček, Reh, Erneker ad. Jiní byli internováni hned na začátku války, ale díky tomu náhodou přežili. Léta ve vězení takto strávili M. Kácha, V. Borek, B. Vrbenský, Č. Körber či T. Bartošek. I ve vězení ovšem někteří anarchisté zemřeli (následkem špatných zdravotních podmínek), např. Jiří Volf. Vojenským soudem byli zastřeleni anarchisté Veselý a pekař Šrámek. Válečné poměry nepřežil také MUDr. August Erban. Mnozí aktivisté i za války pokračovali ve své revoluční činnosti a prováděli sabotáže ve výrobě, za což ale často končili v těžkém žaláři - např. Václav Draxl dostal 10 let v pevnosti Terezín (po válce byl propuštěn). Mnozí se vrátili z fronty či vězení s podlomeným zdravím. Přesto se hned zbylí anarchisté vesměs pustili do nové činnosti.

Na podzim 1918 začal v Praze vycházet anarchistický časopis Červen, redigovali ho S. K. Neumann a M. Kácha. Tento zprvu čtrnáctideník dosahoval vysoké umělecké a žurnalistické úrovně, na jeho grafice se např. podíleli takové osobnosti jako Václav Špála, Jan Zrzavý, V. H. Brunner či Josef Čapek (což ani nebyli anarchisté). Publikovaly se v něm různé filosofické úvahy, politicko - společenské komentáře i nejrůznější básně. V letech 1918 - 19 představoval Červen kvalitní anarchistický časopis.

Brzy začaly jako samostatné přílohy vycházet týdeník pro satiru a karikaturu Šibeničky (už na přelomu století vycházely Šibeničky jako satirická příloha Nového Kultu) v redakci spisovatele Eduarda Basse (nebyl přímo anarchistou) a týdeník Kmen (umělecká revue - Týdenní poznámky o umění a životě) v redakci S. K. Neumanna. V edici Června (nakladatelství Františka Borového) vycházely i různé brožury a sbírky.

Dne 2. 2. 1919 se v Praze sešel kongres českých anarchistů komunistů, na němž se zúčastnilo 34 delegátů různých skupin, mimo jiné i B. Vrbenský (tou dobou ministr zdravotnictví v první „revoluční“ československé vládě !!!), S. K. Neumann (poslanec

Národního shromáždění a pracovník ministerstva školství !!!), L. Landová - Štychová (rovněž poslankyně parlamentu !!!), V. Borek, spisovatel Fráňa Šrámek (vlivem dobové atmosféry se krátce vrátil k politické činnosti mezi anarchisty, ale brzy se opět stáhl do ústraní, nyní již definitivně) či redaktor M. Kácha. Na sjezdě byl jako pozorovatel i prof. F. V. Krejčí za ústřední výbor ČSS.

Tento sjezd si kladl za úkol zpětně vyhodnotit vstup FČAK do ČSS, možnosti anarchistů v této straně a situaci v republice a stanovit další programové a strategické cíle českých anarchokomunistů.

Mnozí anarchisté při přípravě kongresu vyjadřovali svůj odpor či nedůvěru se sloučením s nějakou politickou stranou a dovolávali se Káchova protistranického protestu z roku 1914. Např. F. Lábner z Komořan u Mostu psal: „Muselo se slevit na programu a na ideálech, což je myslím nesprávné a nespravedlivé“, či J. Laloušek z Krásného Března komentoval: „Sjezd by měl povzbudit k další činnosti jako samostatný celek a ne jako nějaký přílepek, jak se již ponejvíce stalo... neboť přece nemůžeme zapřít, že jsme anarchisté.“

Kongres však potvrdil připojení k ČSS a v závěrečné rezoluci mimo jiné deklaroval: „Po referátech a obšírné debatě o akci slučovací, k níž FČAK dala první podnět, bylo všeobecně konstatováno, že sjezd znamenal sice likvidaci po stránce organizační, ... a nikoliv po stránce ideové. Pokud zásady anarchismu nejsou již obsaženy v programu československých socialistů, který je společnou prací obou bývalých skupin, bude další snahou českých anarchistů, aby v českém socialismu uplatnily se pokud možno zdravé prvky z románského a slovanského socialismu svobodářského, rozšířena byla znalost děl klasiků anarchismu, zejména Petra Kropotkina aj... Trváme na společné práci v ČSS v jednotných organizacích, považujícíe přítomnou dobu za dobu revolučního převratu, v němž se chceme plně zúčastniti vybudování socialistické formy naší republiky.

Součinnost všech socialistických stran považujeme v nynejší době za nutnou... chceme v jejím organizačním rámci uplatňovat zásady komunistického anarchismu, uskutečňovati ideje sociální, hospodářské a kulturní, v programu strany vyslovené... Chceme skutečně pracovati, nikoliv pouze kritizovati za stolem v malém hloučku, chceme se uplatniti... aby praktický účinek našeho ideálu svobody a spravedlnosti byl zjevný a silný... Chtěli jsme ven z přítomní, z marných kroužků spiklenecké příchuti, chtěli jsme na jasné fórum české veřejnosti... Výsledky schválí nebo odsoudí naši taktiku. Nechtě tedy těch několik nespokojenců jde jinou cestou - podle výsledků budeme rozsouzeni.“

Brzy se pak skutečně ukázalo, která cesta byla správná a smysluplná, ke škodě českého anarchismu to ovšem nebyla ta, kterou si ve svém nadšení a naivitě zvolila většina

tehdejších aktivistů. Ne všichni anarchisté se smířili či spokojili s propojením s ČSS. Jan Opletal již koncem roku 1918 obnovil v Brně vydávání časopisu Matice svobody, v němž hájil zásady anarchosocialismu a antiklerikalismu zcela nezávisle na straně. List udržel až do roku 1924.

V severních Čechách se z řad hornických anarchosyndikalistů a revolučních syndikalistů vytvořila nová odborová organizace - Sdružení československých horníků (SČH). Byl obnoven i časopis Hornické Listy jakožto orgán SČH. K popředním aktivistům této organizace patřil známý anarchosyndikalista Václav Draxl.

25. 11. 1919 vypukla v severních Čechách hornická stávká, kterou organizovala SČH. Byla ale tvrdě potlačena policií za pomoci armády, mnoho stávkujících bylo zatčeno. SČH udržovala kontakty s ČSS, ale pro syndikalisty zůstávalo velkým dilematem, zda si zachovat pozici politicky neutrálního syndikalismu, či se začít opírat o politiku nějaké strany.

U anarchistů v rámci ČSS pak pokračoval postupný odklon od anarchistických pozic. Po opuštění zásad organizačních (připojením se ke straně) se sice ještě hlásili k většině cílů programových, ale brzy i ty začali rozvolňovat a pomíjet. Snaha o jakýsi kompromis v podobě podivného hybrida anarchistů v politické straně se ukázal přirozeně a zákonitě neživotaschopný a nesmyslný.

Časopisy Červen a Kmen se tak staly na přelomu let 1919 a 1920 nejprve jakousi kuriózní fúzí zbytků anarchokomunismu a nástupu leninismu, s odchodem Michela Káchy a upevněním nového Neumannova leninského přesvědčení pak v průběhu roku 1920 přestaly mít s anarchismem cokoliv společného. Červen vycházel až do roku 1921 již jako otevřeně bolševický a antianarchistický.

S. K. Neumann zároveň na jaře 1920 vystoupil z ČSS a začal organizovat Svaz komunistických skupin (SKS) podle principů III. Internacionály. K SKS se přidala menšina radikálnějších členů anarchistické frakce ČSS i menšina členů hornické syndikalistické SČH (na níž se Neumann ve svých proklamacích hlavně obracel).

Koncem roku 1920 vrcholil spor mezi revolučně marxistickým křídlem a oportunisticky umírněnou většinou i v sociálně demokratické straně. 10. 12. 1920 zaútočila policie na podnět vedení strany na budovu Lidového domu v Praze v Hybernské ulici, aby vyklidila nepohodlnou redakci radikálního listu Rudé Právo.

Ve dnech 11. - 15. 12. pak nato odpověděli dělníci v řadě měst pokusem o radikální

generální stávkou. Do stávky se aktivně zapojila i řada skupin revolučně syndikalistické a proanarchistické SČH. Policie ale zaútočila na stávkující s takovou brutalitou, že bylo zastřeleno několik lidí, mnoho jich bylo zatčeno. To vedlo k další radikalizaci nálad a eskalaci násilí. V okolí města Kladno se pokusili horníci převést generální stávkou v širší revoluční vystoupení a vyhlásili socialistickou republiku rad (rovněž za podpory SČH). Tento pokus i celá stávka byly ovšem velice rychle a tvrdě potlačeny policií za pomoci armády a zuřivé kampaně v novinách.

Marxistické (tzv. levicové) křídlo bylo poté ze sociální demokracie vyloučeno, načež se spojilo s Neumannovým SKS a 15. 5. 1921 byla konečně v Praze z jejich iniciativy založena Komunistická strana Československa (KSČ), jež vycházela z leninského bolševismu a v červenci byla přijata za členu III. Internacionály (Kominterny). A tak se S. K. Neumann stal vlivným členem a literárním propagandistou KSČ.

Větší část anarchokomunistické frakce ČSS (šlo o skupinu kolem B. Vrbenského, V. Borcka a T. Bartoška) však i nadále zůstávala v této původní socialistické straně. Zde se pokoušeli aktivně prosazovat svoji politickou orientaci do celkové politiky strany, což ale začalo postupně narážet na odpor většinového umírněnějšího křídla, tedy původních národních socialistů. Ti si postupně upevnili v ČSS své pozice a snažili se úspěšně etablovat do mocenských orgánů republiky, která svým tvrdým postojem vůči stávkujícím a bouřícím se dělníkům a horníkům dala již jasně najevo, že se nehodlá nikterak socializovat (jak v to naivně doufali anarchisté), ale naopak se bude snažit udržet pravicově parlamentní a kapitalistický kurz.

Pro vedení ČSS se tak stalo anarchistické křídlo ve straně velice nepohodlné. Postupně ho zbavovalo reálného vlivu, až byli nakonec všichni anarchisté v březnu 1923 z ČSS vyloučeni (záminkou se stal protest „anarchistických“ poslanců v parlamentě proti přijetí nového tzv. zákona na ochranu republiky, jenž tvrdě postihoval obnovenou cenzurou tiskoviny a policejní šikanou aktivity všech dělnických, socialistických a anarchistických hnutí).

Již v lednu 1923 vzniklo v Praze z iniciativy V. Faltyse Lahůlka (autora brožury Komunismus, socialismus a anarchismus), Josefa Roubíčka a F. J. Petránka Volné sdružení anarchistů (VSA) s listem Bezládí, v němž se seskupili aktivisté už dříve odmítající připojování k jakékoliv politické straně, či sami vystoupivší z ČSS pro nespokojenost s její oportunní politikou (VSA a Bezládí zanikly koncem roku 1923). Po vyloučení Vrbenského skupiny z ČSS jí ihned VSA nabídlo, aby se k ní připojila a vrátila se k původní taktice a ideálům čistého anarchismu. To ale Vrbenského skupina odmítla.

Místo toho založila vlastní Nezávisle socialistickou stranu (NSS) s listem Českosloven-

ský socialista, v níž se snažila hájit své naivní názory o kombinovaném revolučním socialismu dle původního programu ČSS z roku 1918 (který už samotná ČSS pragmaticky opustila). Od podzimu 1923 vystupovala pod názvem Nezávisle socialistická strana (Socialistické sjednocení), případně jen Socialistické sjednocení. V roce 1924 navrhla Vrbenského NSS malé Nezávisle sociálně demokratické straně (NSDS), která vznikla odtržením od soc. demokracie a nepřipojením se ke KSČ, připojení se k Socialistickému sjednocení, což ale NSDS odmítla.

Na jaře 1923 se ve spolupráci s Vrbenského stranou pokoušeli někteří bývalí anarcho-syndikalisté (skupina kolem Petra Pecha, souzeného v roce 1910 za antimilitaristické aktivity anarchistického Klubu mládeže Ratolest) obnovit revolučně syndikalistické hnutí textiláků v severovýchodních Čechách. Ze Dvora Králového tak byla organizována Federace textilního dělnictva (FTD), ale ta neměla dlouhého trvání. NSS se také pokoušela pronikat mezi další vrstvy pracujících, takže např. iniciovala založení revolučně syndikalistické Federace zemědělského a lesního dělnictva (FZLD). Ta ale získala na krátko nějaký vliv pouze v tradiční oblasti severozápadních Čech (hlavně v okolí Bíliny).

Od konce srpna do začátku října 1923 proběhla v Čechách generální hornická stávka, řízená reformistickými politicky neutrálními odbory a podporovaná většinou socialistických stran, včetně KSČ a NSS (Socialistického sjednocení). Stávky se v severních Čechách přirozeně aktivně zúčastnili i členové revolučně syndikalistického SČH. Slibně se rozvíjející stávka byla po 7 týdnech nečekaně a předčasně ukončena kompromisní dohodou vedení dolů s oficiálně vyjednávajícími reformistickými odborovými předáky. To vedlo k vášnivým politickým diskusím uvnitř jednotlivých hornických organizací.

I přes protesty sociálními demokraty ovládaných tzv. koalovaných svazů se 27. 11. 1923 sešel v Kladně kongres hornických závodních a revírních rad za účasti asi 200 delegátů, kteří byli z Mezinárodního všeodborového svazu (leninisté z KSČ) - 30 delegátů, Unie německých sociálně demokratických horníků - 26 delegátů, Jednoty horníků (odnož ČSS) - 6 delegátů, Svazu československých horníků (soc. demokraté) - 105 delegátů a konečně i Sdružení československých horníků (rev. syndikalisté podporující Vrbenského stranu a zbytky anarchistů) - 26 delegátů. Společná rezoluce odsoudila kompromisní jednání vedení tzv. koalovaných svazů a podpořila myšlenku tzv. jednotné lidové fronty pracujících za socializaci společnosti.

Revoluční syndikalisté z hornického SČH fungovali nějaký čas relativně nezávisle, ale policejní tlak a složitá ekonomická situace organizace při zmenšujícím se počtu členstva vedl postupně k oslabování pozic SČH, který se začal více opírat o nejprve anarchistickou frakci ČSS a později NSS (Soc. sjednocení) a NSSD.

V severních Čechách v té době působila i malá skupina horníků a dělníků německé národnosti, která se označovala jako Freie Arbeiter Union (FAU), tedy Svobodný svaz pracujících. V prosinci 1922 se její delegáti zúčastnili v Berlíně ustavujícího kongresu Mezinárodní asociace pracujících (MAP), tedy internacionály revolučních syndikalistů a anarchosyndikalistů. Tato nová internacionála navazovala na tradice I. Internacionály a bakuninské Anarchistické internacionály i na předválečné pokusy založit Syndikalistickou internacionálu a stavěla se do opozice vůči oportunistické Socialistické internacionále soc. demokratů a autoritářské Kominterně (i její odborové pobočce Profinterně, sdružující tzv. Rudé odbory) bolševiků. V MAP se sdružily revolučně syndikalistické a anarchosyndikalistické organizace jako CNT ze Španělska, FAUD z Německa, USI z Itálie, SAC ze Švédska, FORA z Argentiny apod. První generální sekretariát v Berlíně řídili Rudolf Rocker, Augustin Souchy a Alexander Šapiro. Československo zde tedy reprezentovala FAU.

Ta ale dlouho v Československu nepracovala. Pod silným konkurenčním tlakem finančně a početně lépe zajištěných bolševických Rudých odborů se brzy rozpadla. Rovněž SČH se i přes protesty některých členů nakonec připojila k Rudým odborům a KSČ, kde se kratičce pokoušela vystupovat jako autonomní syndikalistická frakce, než i tento pokus byl v zájmu „jednoty“ potlačen a vyeliminován. A to byl definitivní konec první vlny českého anarchosyndikalismu, která se rozvíjela od konce 90. let 19. století až do poloviny 20. let 20. století...